

O širenju kuge, životu u krčmama i prostituciji u Dubrovačkoj Republici: intervju s dr. sc. Gordanom Ravančićem

Razgovor vodio: Filip Bačurin
preddiplomski studij povijesti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

*dr. sc. Gordan Ravančić
(foto: autor)*

O dr. sc. Gordanu Ravančiću:

Gordan Ravančić rođen je 1972. godine u Zagrebu, gdje završava osnovnu i srednju školu i 1991. upisuje jednopredmetni studij povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Nakon diplomiranja 1996. odlazi na poslijediplomski studij srednjovjekovnih studija na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti, gdje 1997. stječe zvanje magistra struke srednjovjekovnih studija. Iste godine vraća se na Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje upisuje poslijediplomski studij i 1999. brani magistarski rad na temu „Život u krčmama u kasnosrednjovjekovnom Dubrovniku“. Na istome fakultetu 2006. godine brani doktorsku disertaciju *Kuga u Dubrovniku 1348. - 1349.* Od 1998. radi na Hrvatskome institutu za povijest; od iste godine do 2013. honorarno predaje na Katedri za nacionalnu povijest Odsjeka za povijest Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Između 2011. i 2017. radio je i na Hrvatskome katolič-

kom sveučilištu, a između 2011. i 2018. bio je na mjestu pomoćnika ravnatelja Hrvatskog instituta za povijest i voditelja Odjela za srednjovjekovnu povijest Instituta. Od 2019. do 2022. godine bio je ravnatelj Hrvatskoga instituta za povijest. Trenutačno je ponovno na poziciji pomoćnika ravnatelja spomenute ustanove.

Znanstvena djelatnost Gordana Ravančića fokusirana je pretežito na društvenu povijest Dubrovačke Republike i povijest Vinodola u srednjem vijeku. Tijekom akademske karijere objavio je monografije *Život u krčmama u srednjovjekovnom Dubrovniku* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest - Dom i svijet, 2001) i *Vrijeme umiranja - Crna smrt u Dubrovniku 1348. - 1349.* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2010). Također, u suradnji s ostalim povjesničarima radio je na prijevodu djela *Dubrovački govori u slavu ugarskih kraljeva Sigismunda i Alberta Filipa de Diversisa* (Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 2001.). Urednik je nekoliko zbornika radova i autor nekoliko povijesnih udžbenika za osnovnu i srednju školu. Isto tako, surađivao je na nekoliko izdanja Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže.

Možete li nam opisati svoje studiranje u Budimpešti, u kojoj ste se specijalizirali za srednjovjekovnu povijest? Kako je do toga došlo i koliko Vas je ta epizoda oblikovala kao povjesničara?

Do mog odlaska na Srednjoeuropsko sveučilište u Budimpešti zapravo je došlo stjecajem okolnosti. Naime, nakon okončanja diplomskog studija u proljeće/ljeto 1996. kolegica Nikolić Jakus i ja svakako smo namjeravali nastaviti znanstveno usavršavanje, tj. krenuti na poslijediplomski studij. No, na našu nesreću, te godine poslijediplomska nastava nije bila organizirana niti je bilo jasne naznake hoće li do toga doći u skorije vrijeme. Stoga smo se na prijedlog prof. dr. sc. Budaka odlučili prijaviti na poslijediplomski studij na Srednjoeuropskom sveučilištu, gdje je u to vrijeme predavalo više naših profesora. Nakon položenog TOEFEL ispita i razgovora s Marcelom Sebocom uskoro smo dobili obavijest da smo primljeni i u ranu smo se jesen 1996. uputili u Budimpeštu. Dojam koji je na mene ostavilo to sveučilište, način organiziranja i tipovi nastave uistinu su snažno utjecali na mene. Tamošnje knjižnice, poglavito knjižnica Odjela za srednjovjekovne studije, i teme koje su obrađivane na pojedinim seminarima otvorile su mi sasvim nove obzore. Tamo sam se prvi put susreo s konkretnim primjerima primjene digitalnih metoda u povijesnim istraživanjima. Sve u svemu, to je bilo jedno vrlo pozitivno iskustvo i prilika za upoznavanje različitih pristupa proučavanju povijesti. Uistinu je šteta što se Sveučilište nedavno moralo preseliti iz Budimpešte u Beč, koji nam možda u kilometrima nije toliko dalje od glavnoga grada Mađarske, no s Mađarima nekako imamo dublje i duže povijesne veze.

Što Vas je potaknulo na istraživanje dubrovačke povijesti, postoji li osoba koja Vas je u tome najviše usmjeravala?

Moje upoznavanje i profesionalno bavljenje srednjovjekovnim Dubrovnikom rezultat je sretnog spleta okolnosti. Naime, 1993. godine prof. dr. sc. Zden-

ka Janeković-Römer, zajedno s akademkinjom Nellom Lonza i akademikom Nenadom Vekarićem, organizirala je Dubrovačku medievističku radionicu. Na toj radionici, koja se održavala sve do 1999. godine, naučio sam uistinu mnogo o radu s arhivskim izvorima, to mi je bilo prvo konkretno iskustvo s paleografijom i diplomatikom; sve to u jednom uistinu neponovljivom mjestu – dubrovačkom arhivu, pravom malom „gralu“ svakog medievista. Ta radionica postala je ishodište cijele jedne generacije hrvatskih medievista. Prava je šteta što je ta iznimno dobra praksa prestala s početkom 21. stoljeća jer dubrovački arhiv ima materijala i tema ne za jednu nego za deset generacija povjesničara.

Možete li u kratkim crtama opisati razvoj kuge u Dubrovniku? Kako se pandemija pojavila i razvijala, što je poduzeto kako bi se ona smirila i, naposljetku, kako je jenjavala?

Kuga je jedna od rijetkih bolesti koja je u dugom vremenskom luku presudno utjecala na povijest zapadne civilizacije. Prilično je čudno kako smo se tim pitanjem u našoj historiografiji zapravo razmjerno malo bavili. Mogući je razlog tome neistraženost i nedostatak izvora, poglavito za pojedine regije hrvatskog povijesnog prostora. Dubrovački arhiv pak daje mogućnost istraživanja različitih aspekata povijesnog razvoja, pa tako i pitanja pojave i razvoja kužnih epidemija, što nije slučaj za sve istočnojadranske komune. Uglavnom, kuga se u Dubrovniku pojavila na samom kraju 1347. godine, o čemu svjedoči kratka bilješka na početku trećeg sveska arhivske serije Blagoga djela. Ranija historiografija smatrala je da sva ranija spominjanja termina „mortalitas“ treba povezivati s kužnim oboljenjem. Nakon više od deset godina bavljenja ovim pitanjem nisam siguran da je takva interpretacija sasvim točna; prije bih se složio s tezama francuskih povjesničara J. N. Birabena i velikog J. Le Goffa, koji smatraju da je kuga kao epidemijska bolest nestala s europskog kontinenta nakon velike, tzv. Justinijanove kuge, koja je zahvatila kontinent tridesetih godina 6. stoljeća i imala zadnje odjeke krajem 7. stoljeća na Britanskom otočju. Ponovo se vratila u Europu u velikom pandemijskom valu tek polovicom 14. stoljeća i zadržala se sve do kraja 18. stoljeća. Dubrovnik po tom pitanju nije odudarao od ostatka kontinenta – grad je kuga pogodila 1348., 1363., potom 1371. na 1372., a zatim tek 1391. godine. U 15. stoljeću Dubrovnik je češće bio izložen epidemijama kuge. Iako je od 1377. godine na dubrovačkom području uvedena karantena, ipak su kuge 1400. i 1526. bile posebno strahotne. Epidemije kuge u Dubrovniku, kao i drugdje, najčešće su dolazile trgovačkim putevima, a dubrovačke vlasti na pojavu epidemije najčešće su reagirale mjerama za koje su vjerovala da će osigurati normalan protok ljudi i robe i da neće izazvati zastoj u administrativnim procesima. Prvi val epidemije 1348. imao je svoj vrhunac krajem ožujka i početkom travnja, a epidemija je počela jenjavati u lipnju da bi početkom kolovoza već potpuno minula iz Grada.

Kako je stanovništvo Dubrovnika reagiralo na kugu? Jesu li je smatrali Božjom kaznom, kao što se uobičajeno misli za „crnu smrt“?

Nažalost, nemamo neposrednih vijesti o tome kako je onovremeno stanovništvo Dubrovnika stvarno reagiralo na pojavu epidemije. Posredno možemo pretpostaviti da je došlo do masovnijeg bijega iz grada jer dubrovačke vlasti od ožujka do srpnja 1348. višekratno ponavljaju mjere zabrane bježanja iz grada i pozivanja dotad prognanih i onih koji su pobjegli da se vrate u Grad. Neki pak izvori, poput već spomenute uvodne glave trećem svesku arhivske serije Blagoga djela ili kasnije nastale Ragninine kronike, govore o Božjem gnjevu kao uzročniku epidemije, ali to je bio čest stereotip u srednjovjekovnom imaginariju za sve nedaće koje su mogle zadesiti kršćanski svijet. Da su i onovremeni Dubrovčani dijelili takvo razmišljanje, osim već spomenutih izvora, posredno svjedoče i odredbe dubrovačkog Velikog vijeća iz siječnja 1348. U njima se, nakon što se neuspješno pokušalo slanjem barbira na otok Šipan (gdje se epidemija prvo pojavila) zaustaviti pomor stanovništva, određuje da Malo vijeće i knez prema vlastitom nahođenju organiziraju različita misna slavlja i druge javne pobožnosti kako bi otklonili pošast koja je zahvatila dubrovačko područje.

Postoji li nešto što dubrovačku kugu čini jedinstvenim primjerom u povijesti pandemije ove bolesti? Također, kakve su mogućnosti usporedbe razvoja pandemije u Dubrovniku s njenim razvojem u ostalim mediteranskim sredinama?

Ako promatramo povijest epidemija na europskom kontinentu općenito, ritam dolazaka pojedinih valova epidemije i načine na koje su se srednjovjekovna društva „borila“ protiv ove zarazne bolesti, Dubrovnik uglavnom slijedi europske obrasce. No, što se tiče prevencije od pojave epidemije, ipak se dubrovački primjer izdvaja u jednome, a to je „izum“ prve efikasne karantene u srpnju 1377. godine. Važno je pripomenuti da su dubrovačke vlasti do ovog uistinu epohalnog „otkrića“ došle bez poznavanja formalnog medicinskog znanja. Učinkovitost karantene dokazana je samo tri godine kasnije, kada je 1380. novi val epidemije zahvatio čitav jadranski bazen, a Dubrovnik je ostao pošteđen. Nakon toga Venecija i Genova vrlo su brzo prihvatile koncept karantenske zaštite i već se 1403. u Veneciji cijeli sustav usavršava; 1423. gradi se i prvi kameni lazaret u Veneciji. Ove nove spoznaje i usavršeni karantenski sustav ubrzo će se prenijeti u Dubrovnik, gdje se već 1431. gradi prvi kameni lazaret. U tom kontekstu zgodno je pripomenuti da je princip karantene i danas jedna od najvažnijih protuepidemijskih mjera za razne zarazne bolesti (sjetimo se samo nedavno minule pandemije koronavirusa), a na samom ishodištu svega toga stoji naš Dubrovnik.

Koliko je srednjovjekovni Dubrovnik uopće bio podložan epidemijama i pandemijama? Je li kuga samo jedna u nizu pošasti ili je ona bila nešto potpuno novo za ondašnje stanovništvo?

Budući da je Dubrovnik bio vrlo frekventna luka, razmjene raznolikih roba, uvoza i izvoza svega i svačega, grad je bio iznimno izložen mogućnosti zaraze. Naime, nakon prvih nekoliko epidemijskih valova onovremeni Europljani razmjerno su brzo shvatili kojim se putevima bolest širi – upravo trgovačkim pravcima. Stoga je već u 15. stojeću jedna od češćih uzrečica bila da je „trgovac kugonoša“ (*mercator pestiferus est*). U tom pogledu upravo dubrovački „izum“ karantene 1377. odskače kao primjer začudno brzog i učinkovitog reagiranja na problem koji je mučio sve onodobne trgovačke gradove – na koji način u doba epidemije istovremeno izbjeći i zarazu i zatvaranje grada za sve pridošlice koji dolaze s robom iz zaraženih krajeva? Svakako valja ponoviti da onovremeni ljudi uopće nisu poznavali etiologiju i patogen bolesti niti im je princip kontagioznosti bio jasan – barem ne onako kako ga tumači suvremena medicinska znanost. Sustav karantene, tj. privremene kontrolirane izolacije pridošlica, u tom se smislu pokazao učinkovitim.

Jeste li Vi tijekom istraživanja kuge u trenucima osjećali empatiju prema preminulima od te pandemije?

Hm, ovim ste me pitanjem malo „iznenadili“. Na prvi mi je pogled zazvučalo kao „uživljavanje“ Leopolda von Rankea. No, šalu na stranu (ili nastranu?!). Oporuke koje su nam ostale sačuvane iz razdoblja kada je Dubrovnikom „vladala“ kuga svjedoče da je epidemija izazvala veliki strah kod dijela stanovništva. O tome posredno svjedoči i činjenica da je broj sačuvanih oporuka u godinama kad je Dubrovnikom harala kuga znatno veći nego što je to bilo tijekom „normalnih“, „zdravih“ godina. Mnoge od tih oporuka dirljive su jer se iz njih jasno vidi da su čak i oni s neznatnom imovinom, a očigledno neriješenim ostavinskim pitanjima, željeli makar u par riječi „sravnati račune“ na ovome svijetu. Sačuvano je i nekoliko oporuka iz kojih se nazire da je epidemija poharala cijele obitelji jer se iz datuma bilježenja oporuka može rekonstruirati da je prvo oporuku pisao otac obitelji, a svega nekoliko dana iza njega njegova supruga koja ističe da je udovica, a par tjedana poslije pronalazimo i oporuke njihove djece, iz kojih se može iščitati da su im roditelji već mrtvi. Jednako tako, iz nekih oporuka naslućuje se da je bilo i onih koji svoju imovinu nisu imali više kome prepisati, pa su je ostavljali svojim susjedima, za koje su se nadali da će ih dostojno sahraniti.

Koje sve povijesne izvore treba uzeti u obzir prilikom proučavanja neke pandemije u prošlosti?

Osim oporuka, koje sam već spomenuo, pri proučavanju epidemija svakako treba uzeti u obzir odluke upravljačkih tijela pojedinoga grada jer se iz njih može iščitati ne samo način na koji su reagirali na epidemiju nego i ritam širenja bolesti. Svakako bi bilo dobro pregledati i trgovačke knjige, bilješke

lučkih službenika, zapisnike carine i druge slične serijalne bilježničke spise iz kojih se može sagledati opseg poslovanja pojedinaca i čitave zajednice. No, sve te serijalne spise potrebno je proučavati sveobuhvatno, u širokom luku, uspoređujući promatrane podatke iz „zdravih“ i „epidemijskih“ godina. Time bi se mogao dati precizniji odgovor o stvarnim dugoročnim i kratkoročnim učincima epidemija.

Svjedoci smo svjetske pandemije koronavirusa. Mogu li se povući neke paralele između te pandemije i kuge?

Iako se radi o sasvim različitim tipovima bolesti jer je kuga bakterijska, a Covid virusna bolest, neke fenomenološke paralele mogu se povući. Kao prvo, to je već spomenuta karantena, koja se i u slučaju Covida pokazala kao razmjerno učinkovit protuepidemijski „alat“. S druge strane, postavlja se pitanje osobnog i kolektivnog doživljaja i suočavanja s bolešću o kojoj znamo malo ili gotovo ništa. Naime, čini mi se da smo na početku epidemije Covida, u ožujku i travnju 2020. godine, uzroke i načine prijenosa bolesti tumačili s jednakim strahom i nevjericom kao što su to činili naši preci polovicom 14. stoljeća. Razlika je samo u tome što su oni uzroke uglavnom vidjeli u božanskom gnjevu, a mi smo tražili „fantomskog“ nultog pacijenta i pitali se je li bolest prešla sa šišmiša na ljude na kineskoj tržnici ili je sve „elaborirani“ plan nekih „tajnih sila“ koje su pustile „zli“ virus iz svojih laboratorija.

Objavili ste knjigu *Život u krčmama srednjovjekovnog Dubrovnika*. Na kakve ste teškoće nailazili prilikom istraživanja takve, usudimo se reći, marginalne teme?

Tema krčmi dobar je pokazatelj stanja istraženosti naše povijesti. Naime, neke naše teme (poglavito iz političke povijesti) istražene su u najsitnije detalje, dok o drugim temama gotovo da nema napisanog nijednog retka u profesionalnoj akademskoj historiografiji. Ako govorimo o krčmama u Dubrovniku, ta je tema proizašla izravno iz ranije spomenute Dubrovačke medievističke radionice i bilo mi je silno zabavno raditi na tome. No, da se ne zavaravamo, ta tema nije isključivo dokoličarska jer u promatranju odnosa prema krčmama zapravo se ogleda cjelokupan svjetonazorski i upravljački mehanizam jedne komune. U arhivima ne postoje neke posebne arhivske serije koje bi sadržavale spise o ugostiteljskim objektima, pa se podaci o krčmama i krčmarima moraju tražiti (gotovo pabirčiti) u svim sačuvanim dokumentima koji su nam dostupni. Uz zakonodavne spise i odluke dubrovačkih vijeća, najboljim su mi se izvorom pokazali zapisnici kaznenih sudova. Ti su kazneni spisi odličan serijalni izvor za različite teme iz povijesti svakodnevice; šteta je što ih se više ne koristi.

Kakve su sve uloge krčme imale u srednjovjekovnom Dubrovniku? Koliko su utjecale na društveni, a koliko na ekonomski život Dubrovnika? Također, jesu li bile mjesto razmjenjivanja ideja ili pretežito mjesto zabave?

U pravu ste, krčme u predmodernim društvima, pa tako i u srednjovjekovnom Dubrovniku, imale su višestruku ulogu – osim mjesta gdje se moglo nešto popiti (u nekima od njih i nešto pojesti) one su bile, kao i danas, mjesto susreta, mjesto gdje su se onovremeni Dubrovčani i putnici namjernici mogli zabaviti uz različite igre. U nekim krčmama, čini se, ponekad su svirali svirači, a u nekima su operirale i “dame noći”. S druge strane, prema odredbama dubrovačkih vlasti krčme su bile mjesta za trgovinu vinom na malo. Kao mjesta okupljanja bila su važno mjesto razmjene informacija, pa su u njih često svraćali gradski glasnici.

Dio Vaših istraživanja dotiče se i prostitucije u Dubrovniku. Postoji li nešto što Vas je iznenadilo u odnosima između dubrovačke vlasti i društva prema tom fenomenu?

Osim krčmi u kojima su povremeno „operirale“ prostitutke, u istraživanjima sam se dotakao i pitanja same prostitucije. Predmoderna društva nisu imala jednako osuđujući i moralistički stav prema „najstarijem zanatu“, kao što će to biti slučaj u kasnijim razdobljima. Ono što me pomalo iznenadilo jest da su dubrovačke vlasti u nekim aspektima reguliranja javnog života bile ponešto restriktivnije nego što je to bio slučaj u drugim gradovima, dok istovremeno nisu prostituciju osuđivale kao nešto posebno negativno. Naime, u sačuvanim odlukama dubrovačkih vijeća i zakonskim normama nema nijedne odluke koja bi posebno getoizirala prostitutke ili im nalagala nošenje posebne odjeće, kao što je to bio slučaj u Veneciji, recimo. Prve odredbe koje idu u tom smjeru i prve osude pojedinih žena zbog nemoralnog vladanja javljaju se u Dubrovniku sporadično tek u 15. stoljeću. No, ako se pogleda širi kontekst tih zbivanja, može se zaključiti da prostitucija i prostitutke nisu bili „meta“ dubrovačkih vlasti, nego su te mjere donošene u kontekstu šireg „zakonodavnog paketa“ i moralnih stremjenja zabrane isticanja raskoši. Tako da i u tom pogledu starijima Dubrovčanima treba odati priznanje kao vrlo pragmatičnim trgovcima i zakonodavcima koji su uvijek djelovali pod maksimumom „bolje spriječiti, nego liječiti“. U tom kontekstu valja promatrati – da se nadovežem na ranije rečeno – i dubrovački „izum“ karantene.

Možemo li povezati sve tri teme koje smo prethodno spominjali? Je li postojala povezanost između širenja kuge, života u krčmama i prostitucije u Dubrovačkoj Republici?

Izravne veze nema, ali ono što mogu zaključiti na temelju proučavanja tih triju naoko sasvim nevezanih pojavnosti jest da su dubrovačke vlasti upravi grada i države uvijek pristupale vrlo pragmatično i pokušavale „preduhitriti“ pojavu bilo kakva problema koji bi mogao ugroziti njihov državni i gospodarski inte-

res. Vjerujem da bi mnogi današnji obnašatelji upravljačkih funkcija i dužnosnici mnogo mogli naučiti iz povijesti Dubrovnika.

Zaposleni ste na Hrvatskome institutu za povijest. Možete li opisati svoj radni dan?

Ajoj – e, to je teško pitanje! Gotovo niti jedan da nije isti. No, u osnovi, moj je cijeli dan „radni dan“: i kad formalno ne radim, često razmišljam o onome na čemu radim. Posao istraživača nije posao koji se odvija od 8 do 16 sati: kad se istražuje neka tema i naiđe se na problem koji nije već riješen u dosadašnjoj historiografiji, od toga nije lako „pobjeći“ i „zatvoriti ured“ do sutra. Iako se ode kući, problem ostaje u glavi i ne da ti mira. Jednako tako, problem našeg posla je to što, kao i sve druge interpretativne znanosti, sve činjenice koje prikupimo radom na izvorima i relevantnoj literaturi treba složiti u smislenu, argumentiranu i znanstveno provjerljivu priču. Sve to treba zapisati jasnim jezičnim stilom koji je istovremeno dovoljno prihvatljiv i za širu publiku. U protivnom, čemu sve to čime se bavimo ako to što istražujemo i pišemo stvaramo sami za sebe i/ili uski krug istraživača koji se bave istom ili sličnom temom? To nije uvijek lako; uspješnost krajnjeg „proizvoda“ često ovisi o inspiraciji. A Klio nam nije uvijek jednako sklona. Znam da u javnosti prevladava mišljenje da se na Institutima „niš’ ne radi“, no to nije tako. Pogledajte samo koliku znanstvenu produkciju imaju znanstveni instituti. U jednom razdoblju Hrvatski institut za povijest držao je više od polovice ukupne hrvatske institucionalne akademske historiografske produkcije, a nije da na Institutu radi više od polovice profesionalnih povjesničara.

Čime se trenutno bavite? Možemo li u budućnosti očekivati neku novu knjigu?

E, na ovo je već lakše odgovoriti. Na moju profesionalnu žalost, već sam dugo u Upravi Instituta i to oduzme dosta vremena za znanstveni rad. Već neko vrijeme bavim se idejom da napravim kratku sintezu povijesti razvoja grada na hrvatskom povijesnom prostoru. Zahvaljujući dosadašnjim spoznajama o razvoju urbanih naselja, njihova društvenog i pravnog statusa, proizlazi da su upravo srednjovjekovne urbane jezgre bile u upravnom smislu kohezivni čimbenik hrvatskog povijesnog prostora: čini mi se da bi tu priču bilo vrijedno ispričati. S druge strane, već dugi niz godina nikako da završim transkripciju jednog zanimljivog izvora koji se čuva u Državnom arhivu u Dubrovniku. Radi se o prvoj knjizi serije *Lamenta de foris* i zajedno s kolegom Antunom Konculom iz Dubrovnika odlučio sam da do kraja godine moramo to okončati i pripremiti transkripciju izvornika za objavu, zajedno sa zanimljivom uvodnom studijom o distribuciji zločina u dubrovačkom distriktu u zadnjoj četvrti 14. stoljeća.

Imate li neki savjet za studente povijesti koji planiraju krenuti istraživačkim putem?

Imam, i to samo jedan. Ako se planirate financijski obogatiti u ovom poslu, manite se „ćorava posla“ jer u profesionalnoj historiografiji nema para, osim ako ne želite prostituirati svoje znanje i trivijalizirati posao za koji se školujete. No, ovaj vas posao obogaćuje na drugi način jer vam otkriva tko smo i zašto smo to što jesmo. Nažalost, trenutno nema mnogo radnih mjesta za profesionalne povjesničare. Međutim, posla ima i previše: toliko je tema, toliko nepročitanih dokumenata u hrvatskim i stranim arhivima koji samo čekaju da ih se pročita i da se ispriča neka nova zaboravljena priča i sudbina. Sve te povijesne priče, procesi i sudbine mogu biti dobar zalag i pokazatelj kako i što činiti danas – pa nije Ciceron uzalud rekao da je povijest učiteljica života. A što i koliko smo spremni naučiti... To je zapravo samo na nama samima.

Hvala Vam na ovom razgovoru!

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 18 2023.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XVIII, broj 18, 2023.

Glavni i odgovorni urednik
Marko Zidarić

Zamjenica glavnog urednika
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Ivan Mrnarević
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Marko Perišić
Ruben Prstec

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Klara Miholić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Tajnica Uredništva
Marija Biščan

Recenzenti

dr. sc. Nikola Anušić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Lovorka Čoralić
akademkinja Nella Lonza
dr. sc. Kosana Jovanović
dr. sc. Jasmina Osterman

Lektura za hrvatski jezik

Iva Antičević
Tina Čatlaić
Mislav Graonić
Nikolina Peškura
Karla Rašić
Josipa Skenderović
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik

Tina Čatlaić

Prijevod s francuskog jezika

Klara Miholić

Oblikovanje

design.inmedia@gmail.com

Izdavač

Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak

Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada

Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>